

บทที่ 1

บทนำ

1. ความสำคัญและที่มาของปัญหา

พฤติกรรมทางการเมืองของสังคมในแต่ละสังคมนั้นย่อมมีลักษณะที่แตกต่างกันไป ไม่มากนักน้อย เนื่องจากแต่ละสังคมมีวัฒนธรรม ประเพณี ค่านิยม ความเชื่อ ทศนคติ ความเคารพนับถือในสังคมนั้น ๆ แตกต่างกัน ลักษณะเหล่านี้ถือได้ว่าเป็นตัวกำหนดชี้้นำให้พฤติกรรมทางการเมืองในสังคมทั้งหลายไม่เหมือนกัน ตัวกำหนดเหล่านี้อาจจะพูดโดยรวมได้นั่นคือ "วัฒนธรรมทางการเมือง" (Political Culture) ของสังคมนั้น ๆ

"วัฒนธรรมทางการเมือง" อาจเกิดจากกระบวนการกล่อมเกลารวมถึงการเมือง (Political Socialization) ซึ่งในทุกสังคมการเริ่มกล่อมเกลารวมถึงการเมือง จะต้องเริ่มที่สถาบันครอบครัวเป็นอันดับแรกหรือเรียกได้ว่าเป็นขั้นปฐมภูมิของการเรียนรู้ทางการเมือง ครอบครัวใดที่สมาชิกส่วนใหญ่ของครอบครัว มีความสนใจติดตามสถานการณ์ทางการเมือง มีการพูดคุยติดตามข่าวสาร ผ่านทางสื่อมวลชนต่าง ๆ โดยเฉพาะผู้นำของครอบครัว ที่ให้ความสนใจมาก ย่อมมีผลให้สมาชิกของครอบครัวซึมซับรับเอาวัฒนธรรมนั้นเข้าไป ด้วยโดยไม่รู้ตัว ต่างจากครอบครัวที่มีความสนใจทางการเมืองน้อย หรือครอบครัวที่ไม่มีเวลาที่จะอยู่ด้วยกันพร้อมหน้า หรือพูดอีกในแง่หนึ่งคือครอบครัวที่มีปัญหา วัฒนธรรมทางการเมืองอาจถูกซึมซับ กล่อมเกล่าได้น้อยกว่า

สภาพของสังคมก็นับได้ว่ามีบทบาทสำคัญไม่น้อย ที่จะมามีบทบาทต่อวัฒนธรรมทางการเมือง ขึ้นอยู่ปัจจัยดังต่อไปนี้ คือ

- 1) ความเจริญของสังคม
- 2) สภาพแวดล้อมของสังคม
- 3) ผู้นำในสังคม
- 4) ระดับการศึกษาของคนในสังคม
- 5) สภาพความเป็นอยู่ของคนในสังคม

เมื่อคนในสังคมใดมีความพร้อมในปัจจัยดังกล่าวมาก ย่อมที่จะส่งผลให้มีวัฒนธรรมทางการเมืองที่ค่อนข้างจะดีกว่า สังคมที่ขาดความพร้อมในปัจจัยดังกล่าว

วัฒนธรรมทางการเมืองมีลักษณะเป็นนามธรรม ที่เน้นถึงระบบความเชื่อ ความคิดเห็น ค่านิยม ตลอดจนทัศนคติในทางการเมือง ซึ่งถือว่าเป็น“ตัวกำหนด”ที่มีอิทธิพลสำคัญต่อพฤติกรรมทางการเมือง มีบทบาทสำคัญในการทำให้ระบบการเมืองของสังคมทั้งหลาย มีลักษณะแตกต่างกันไป วัฒนธรรมทางการเมืองจึงเป็นสื่อความคิด (Concept) ประการหนึ่ง ในการศึกษาทางการเมือง เป็นสิ่งที่มีลักษณะซับซ้อนอยู่ในระบบสังคมการเมือง การที่ระบบการเมืองของสังคมหนึ่ง ๆ จะดำรงอยู่หรือพัฒนาขึ้นไปได้ย่อมต้องอาศัยการที่คนในสังคมนั้น ๆ มีวัฒนธรรมทางการเมืองที่เอื้ออำนวยต่อการดำรงอยู่ หรือการพัฒนาของระบบการเมืองของสังคมนั้น หรืออาจกล่าวได้ว่า กระบวนการถ่ายทอดความรู้ทางการเมืองการปกครอง (Political Socialization) ต้องสอดคล้องกับระบบการเมืองการปกครองที่เป็นอุดมการณ์ของสังคมนั้น

การศึกษาวัฒนธรรมไม่ว่าจะเป็นในแง่ของเศรษฐกิจ การเมือง หรือสังคม จึงเป็นการศึกษาถึงสังคมมนุษย์นั่นเอง และการศึกษาสังคมมนุษย์ทางวัฒนธรรมในปัจจุบันเป็นที่นิยมแพร่หลาย เนื่องจากได้ภาพของสังคมหลายมุมใกล้เคียงกับความเป็นจริงมากกว่าการศึกษาสังคมมนุษย์แบบเดิมที่มักเป็นการศึกษาความเป็นมาทางประวัติศาสตร์ หรือสถาบันต่าง ๆ (Historical หรือ Institutional Approach) สำหรับปัจจุบันจะเป็นในรูปแบบของการศึกษาถึงวัฒนธรรมทางการเมือง (Political Culture Approach)

วัฒนธรรมทางการเมืองเกิดจากกระบวนการกล่อมเกลาทางการเมือง (Political Socialization) ซึ่งในทุกสังคม การกล่อมเกลาทางการเมืองขั้นต้นจะเกิดขึ้นในครอบครัวญาติพี่น้อง หมายถึง บุคคลในสังคมเริ่มได้รับการกล่อมเกลาทางการเมืองตั้งแต่มายังเป็นเด็กในสังคมที่สมัยใหม่ขึ้น สถาบันการศึกษาเป็นตัวแทนที่สำคัญยิ่งในการขัดเกลานักพลควบคู่กันไปกับครอบครัว

สำหรับรูปแบบของวัฒนธรรมทางการเมืองนั้น อัลมอนต์และเวอร์บา¹ ได้เสนอรูปแบบไว้ 3 รูปแบบดังนี้

1. วัฒนธรรมทางการเมืองแบบคับแคบ (Parochial Political Culture) หมายถึง วัฒนธรรมทางการเมืองของบุคคลที่ไม่มีความรู้ ความเข้าใจทางการเมือง ไม่รับรู้ถึงการปฏิบัติงานขององค์การทางการเมือง และไม่สนใจเข้าไปมีส่วนร่วมในทางการเมือง

¹ Gabriel A. Almond and Sidney Verba, *The Civic Culture*. (Boston : Little. Brown and Company. 1965). p. 16-18.

2. วัฒนธรรมทางการเมืองแบบไพร่ฟ้า (Subject Political Culture) หมายถึง วัฒนธรรมทางการเมืองของบุคคลที่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการเมืองยอมรับอำนาจรัฐและปฏิบัติตามกฎข้อบังคับที่เป็นผลจากการตัดสินใจของรัฐบาล แต่ไม่สนใจจะเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมือง ไม่ว่าจะในระดับใด

3. วัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วม (Participant Political Culture) หมายถึง วัฒนธรรมทางการเมืองของบุคคลในสังคมที่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการเมือง และรู้ว่าตนเองมีความสามารถที่จะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองได้และเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมือง โดยมีความรู้สึกส่วนตัวว่าเขาสามารถใช้อิทธิพลที่จะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองได้

วัฒนธรรมทางการเมืองทั้ง 3 แบบนี้ เป็นลักษณะวัฒนธรรมทางการเมืองที่บริสุทธิ์ คือ โครงสร้างทางการเมืองนั้นเข้ากันได้ดีกับวัฒนธรรมการเมืองในสังคม เมื่อวัฒนธรรมเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วจนโครงสร้างทางการเมืองไม่สามารถปรับตัวได้ทันการรวมเข้ากันของโครงสร้างทางการเมือง และวัฒนธรรมทางการเมืองจึงไม่สมบูรณ์ จึงเกิดลักษณะวัฒนธรรมทางการเมืองแบบผสมขึ้นมาภายหลังได้ ซึ่งจะทำให้มีความยืดหยุ่นและสามารถนำมาปฏิบัติและสอดคล้องกับความเป็นจริงในสังคม

ซึ่งก่อนหน้านี้ได้ถูกปกครองแบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ประเทศไทยได้ผ่านประวัติศาสตร์ทางการเมืองมาหลายยุคหลายสมัยด้วยกัน โดยอำนาจทางการเมืองได้เปลี่ยนจากพระมหากษัตริย์มาสู่การปกครองระบอบประชาธิปไตย ในระยะแรกหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองนั้น นับได้ว่ากลุ่มทหารได้เข้ามามีบทบาททางการเมืองอย่างมาก โดยกลุ่มดังกล่าวมีการรวมกลุ่มกันอย่างเหนียวแน่น ทำให้นักการเมือง และประชาชนส่วนใหญ่ที่เป็นคนชั้นกลาง กลุ่มนิสิต นักศึกษาที่มีความรู้ หรือที่ได้รับการศึกษา เริ่มที่จะเรียกร้องเอาสิทธิดังกล่าวมาเป็นของประชาชน เพื่อให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการปกครองบ้านเมืองได้อย่างแท้จริง

เหตุการณ์สำคัญในประวัติศาสตร์การเมืองไทย ที่ทำให้มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองเป็นอย่างมาก ก็คือ เหตุการณ์เมื่อวันที่ 14 ตุลาคม 2516 ที่ได้มีการรวมกลุ่มของนักศึกษาต่อต้านเรียกร้องเอาประชาธิปไตยจากกลุ่มทหารมาสู่ประชาชน ซึ่งเป็นผลให้นักศึกษาถูกทหารจับกุม และสูญเสียชีวิตไปจำนวนไม่น้อย ในที่สุดชัยชนะก็เป็นของกลุ่มนักศึกษาและประชาชนที่เข้าร่วมชุมนุม

ประวัติศาสตร์ทางการเมืองยังไม่จบสิ้น การเข้ายึดอำนาจของคณะ รสช. เมื่อ สมัยรัฐบาลของ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ เป็นนายกรัฐมนตรี เมื่อเดือน กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2534 โดยอ้างเหตุผลเพื่อประเทศชาติ และในปี พ.ศ.2535 คณะ รสช. โดยการนำของ พลเอกสุนทร คงสมพงษ์ ได้จัดให้มีการร่างรัฐธรรมนูญขึ้นมาใหม่ และจัดการเลือกตั้งขึ้น เมื่อสิ้นสุดการเลือกตั้งได้ผลักดันให้ พลเอกสุจินดา คราประยูร เป็นนายกรัฐมนตรี ซึ่งถือ เป็นการสืบทอดอำนาจของทหารและคณะ รสช. อันเป็นการขัดกับความรู้สึกของประชาชน ที่ ต้องการให้นายกรัฐมนตรีมาจากการเลือกตั้ง มีการชุมนุมเรียกร้องประชาธิปไตยอย่างต่อเนื่อง จนกระทั่งถึงในช่วงเดือนพฤษภาคม 2535 กลุ่มประชาชนซึ่งส่วนมากเป็นชนชั้น กลางจึงได้ชุมนุมกันเป็นเรือนแสนเรียกร้องให้รัฐบาลของ พลเอกสุจินดา คราประยูร นายกรัฐมนตรี ได้ปฏิบัติในเรื่องดังต่อไปนี้

- 1) แก้อิทธิพลรัฐธรรมนูญ ให้เป็นประชาธิปไตย และ
- 2) ให้ พลเอกสุจินดา คราประยูร ลาออกจากการเป็นนายกรัฐมนตรี

เหตุการณ์ครั้งนั้นได้นำไปสู่เหตุการณ์ "พฤษภาทมิฬ" ระหว่างวันที่ 17-20 พฤษภาคม 2535 ในที่สุดประชาชนก็เป็นฝ่ายได้รับชัยชนะ และเนื่องจากประชาชน ส่วนใหญ่ที่ออกมาชุมนุมเรียกร้องครั้งนี้ประกอบด้วยนักธุรกิจซึ่งเป็นชนชั้นกลาง นักวิชา การ และสื่อมวลชน จึงได้เรียกกลุ่มประชาชนซึ่งเป็นชนชั้นกลางครั้งนี้ว่า "มือบมือถือ"

ปัจจุบันประชาธิปไตยได้เริ่มกระจายสู่ประชาชนอย่างแท้จริงมากขึ้น ประชาชน ส่วนใหญ่เริ่มหันมาเห็นความสำคัญของการเมืองมากขึ้น โดยมีการติดตามสถานการณ์ทาง การเมืองอยู่เป็นประจำ มีรัฐบาลที่มาจากการเลือกตั้ง โดยการเลือกตั้งนั้นมาจากประชาชน

จากการเลือกตั้งที่ผ่านมาครั้งหลังสุดเมื่อวันที่ 17 พฤศจิกายน 2539 จะเห็นได้ว่า ประชาชนไปใช้สิทธิในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมากขึ้น โดยแต่ละจังหวัดจะมี จำนวนประชาชนไปใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้งที่แตกต่างกัน บางจังหวัดก็เพิ่มขึ้นมาก บางจังหวัดก็เพิ่มขึ้นน้อย ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อม วัฒนธรรมทางการเมืองของสังคม นั้น ๆ จะเอื้ออำนวย หรือมีความเหมาะสมเพียงใด

จังหวัดเชียงรายเป็นจังหวัดชายแดนจังหวัดหนึ่งที่มีประชาชนตื่นตัวไปใช้สิทธิ ในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมากขึ้น หากจะพิจารณาสถิติการใช้ไปสิทธิออก เสียงเลือกตั้งของประชาชนเชียงรายจากการเลือกตั้งเมื่อวันที่ 2 กรกฎาคม 2538 จนถึง การเลือกตั้งครั้งหลังสุด เมื่อวันที่ 17 พฤศจิกายน 2539 จะเห็นว่าประชาชนไปใช้สิทธิในการ เลือกตั้งมากขึ้นเป็นลำดับ นอกจากนั้นจังหวัดเชียงรายเป็นจังหวัดใหญ่รองจากจังหวัด เชียงใหม่ในเขตภาคเหนือตอนบน สภาพเศรษฐกิจ สังคม อยู่ในขั้นที่กำลังพัฒนาขยาย

ตัวอย่างรวดเร็วและที่สำคัญในอนาคตจังหวัดเชียงรายจะเป็นจังหวัดหน้าด่านที่จะเปิดทำการติดต่อกับประเทศพม่า ลาว และประเทศจีน ซึ่งอยู่ในแผนงานการพัฒนาสี่เหลี่ยมเศรษฐกิจของรัฐบาลไทยกับประเทศเพื่อนบ้านในขณะนี้ ดังนั้นการศึกษาวัฒนธรรมทางการเมืองของชนชั้นกลางอาจเป็นแนวทางหนึ่งที่จะทำให้ทราบถึงแนวโน้มหรือศักยภาพของการพัฒนาทางการเมืองของจังหวัดเชียงรายในอนาคตได้ ประกอบกับจาก เหตุการณ์พฤษภาทมิฬ ได้ส่งผลให้เห็นบทบาทของชนชั้นกลางในการเรียกร้องประชาธิปไตย และในจังหวัดเชียงรายเป็นจังหวัดหนึ่งที่อยู่ทางเหนือสุดติดกับชายแดนประเทศพม่าและลาว น่าจะทำการศึกษาวิจัยถึงบทบาทการแสดงออกทางการเมืองของกลุ่มชนชั้นกลางว่ามีวัฒนธรรมทางการเมืองไปในทิศทางใด และมีการพัฒนาการไปในระดับใด

2. วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาปัจจัยต่าง ๆ ที่มีอิทธิพลต่อการเรียนรู้ทางการเมืองของชนชั้นกลางในเขต อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย
2. เพื่อทราบทัศนคติของชนชั้นกลางในเขต อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย ที่มีต่อระบอบการเมืองการปกครองของไทย
3. เพื่อทราบถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการกำหนดลักษณะ แบบแผนของวัฒนธรรมทางการเมืองชนชั้นกลางในเขต อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย

3. สมมติฐาน

1. ชนชั้นกลางในเขต อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย มีวัฒนธรรมทางการเมืองที่โน้มเอียงในรูปแบบไพร่ฟ้าผสมกับวัฒนธรรมการมีส่วนร่วม (Subject Participant Political Culture)
2. สถานภาพทางสังคม เศรษฐกิจ ที่แตกต่างกัน ส่งผลให้มีทัศนคติที่แตกต่างกัน

4. นิยามคำศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย

1) ชนชั้นกลาง

หมายถึง บุคคลที่มีอายุ 18 ปี ขึ้นไป ซึ่งประกอบอาชีพเป็นนักธุรกิจ ข้าราชการ รัฐวิสาหกิจ อาชีพรับจ้างทั่วไป เกษตรกรที่มีฐานะเป็นนายจ้าง และมีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนตั้งแต่ 10,000 บาทขึ้นไป หรือมีการศึกษาระดับปริญญาตรีขึ้นไป

2) วัฒนธรรมทางการเมือง

หมายถึง ความโน้มเอียงทางการเมือง อันเกี่ยวกับทัศนคติที่มีต่อระบบการเมือง และส่วนต่าง ๆ ของระบบการเมือง และทัศนคติที่มีบทบาทของตนเองในระบบการเมือง²

3) ความโน้มเอียง (Orientation)

หมายถึง ความเชื่อในความสามารถรับรู้ (Cognitive) ความรู้สึกนึกคิด (Affective) และการประเมินค่า (Evaluative) ที่มีต่อระบบการเมือง และส่วนต่าง ๆ ของระบบ ตลอดจนความเชื่อในความสามารถในบทบาทของตนเองที่มีต่อระบบการเมือง³

4) ข้าราชการ

หมายถึง พนักงานเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติราชการในส่วนราชการ, ลูกจ้างหลวง

5) พนักงานรัฐวิสาหกิจ

หมายถึง เจ้าหน้าที่ที่ทำงานเป็นลูกจ้างขององค์การที่รัฐเป็นเจ้าของ หรือผู้ลงทุน หรือผู้ถือหุ้นข้างมาก

6) รับจ้าง

หมายถึง บุคคลหรือประชาชนทั่วไปที่สัญญาว่าจะทำงานให้ เพื่อรับค่าสินจ้าง

² Gabriel A. Almond and Sidney Verba, *op.cit.*, p. 16-18

³ *Ibid*, p.14

7) นักธุรกิจ

หมายถึง ผู้ทำการค้า ทำการติดต่อซื้อขาย หรือทำกิจการต่าง ๆ เชิงธุรกิจ

8) ความมีสมรรถนะทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมในการปกครอง (Citizen Competence)

หมายถึง ความเชื่อของบุคคลในความสามารถรับรู้ด้วยตัวของเขาเองว่า สามารถทำให้บังเกิดผลต่อการตัดสินใจของรัฐบาล ตลอดจนการใช้สิทธิพลทางการเมือง โดยการรวมกลุ่ม และหรือแสดงออก หรือการโต้ตอบ

9) ประชาธิปไตย (Democracy)

หมายถึง เป็นระบอบการปกครองที่มีรัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุดในการปกครองประเทศ โดยมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นพระประมุขของประเทศ เป็นการปกครองของประชาชน โดยประชาชน และเพื่อประชาชน การปกครองระบอบประชาธิปไตยถือว่าประชาชนเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย ดังที่ซีเซโร (Cicero) เคยกล่าวไว้ว่าอำนาจอิสระสูงสุดในรัฐหนึ่ง ๆ นั้นตกอยู่กับประชาชนทั้งหมดของรัฐ⁴ และความคิดให้มีการยอมรับว่าอำนาจอธิปไตยเป็นของประชาชนโดยอ้างทฤษฎีสัญญาประชาคม ซึ่งจอห์น ล็อก (John Locke) กล่าวไว้ว่าความคิดดังกล่าวได้ก่อให้เกิดคุณค่าในด้านความรู้สึกและตื่นตัวในเรื่องระบอบประชาธิปไตยอย่างกว้างขวาง โดยมีรัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายหลักในการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนทำให้เกิดการปกครองระบอบรัฐสภา โดยให้รัฐบาลรับผิดชอบในการบริหารประเทศต่อรัฐสภาที่ได้รับการเลือกตั้งมาจากประชาชน

10) บุคลิกภาพที่มีลักษณะประชาธิปไตย⁵

หมายถึง ที่มีลักษณะดังนี้

1. เป็นคนที่มีความเชื่อในคุณค่า และเกียรติภูมิของตนเอง
2. เป็นคนที่มีความเชื่อในคุณค่า และเกียรติภูมิของผู้อื่น

⁴ อานนท์ อาภาภิรม, รัฐศาสตร์เบื้องต้น. (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ O.S. Printing House Co., Ltd.), 2528.

⁵ อรอำไพ โอศิริ. ทักษะของผู้ใช้โทรศัพท์มือถือในภาคเหนือ. รัฐศาสตรมหาบัณฑิต การค้นคว้าแบบอิสระ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. 2540. หน้า 15.

3. เป็นคนที่มีความเชื่อมั่นในตัวเอง และพยายามทำตัวออกห่างจากผู้มีอำนาจหรือแม้กระทั่งไม่เชื่อถือในการมีอำนาจเต็มที่
4. เป็นคนที่เปิดเผย ไม่มีลับ ลคมใน พร้อมทั้งจะยอมรับในความแตกต่างของคนในชุมชน และพร้อมที่จะประนีประนอม รวมทั้งพร้อมที่จะรับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น
5. เป็นคนที่ไต่หาค่านิยมหลายอย่าง แทนที่จะติดพันอยู่กับความเชื่อมั่นอันใดอันหนึ่งแต่เพียงอย่างเดียว มีความโน้มเอียงที่จะร่วมแบ่งปัน ไม่ว่าทุกข์หรือสุขมากกว่าจะขู่เข็ญหรือผูกขาด ในสิ่งใดสิ่งหนึ่ง

11) บุคลิกภาพที่มีลักษณะอำนาจนิยม⁶ หมายถึง

1. ชอบครอบงำ หรือใช้อำนาจต่อผู้ที่อยู่ในฐานะต่ำกว่า
2. ยินยอมต่อผู้ที่อยู่ในฐานะที่สูงกว่า
3. นิยมอำนาจเป็นใหญ่
4. ยึดมั่นติดพันกับความคิดเก่า ๆ ที่ล้าสมัย
5. มีความเชื่อถืออย่างมกมาย โดยไม่พยายามหาทางพิสูจน์ตามหลักวิทยาศาสตร์ และตามหลักเหตุผลในสิ่งที่อยู่เหนือธรรมชาติ
6. ทำตนเป็นผู้โอ้อวดในอำนาจ และชอบข่มเหงรังแกผู้อื่น
7. มองคนในแง่ร้ายเสมอ และชอบประชดประชัน เขี่ยกดขี่ผู้อื่นในเรื่องความสามารถ ไม่มองในแง่ดี
8. มีจิตใจหยาบกระด้าง ไม่มีสุนทรียภาพ ไม่ยอมรับในความรู้สึกละเอียดอ่อนของจิตใจ
9. มีความรู้สึกอ่อนในตัวเอง แต่พยายามปิดบังโดยสร้างความแข็งแกร่งด้านอื่นแทน
10. ไม่อาจทนต่อการวิพากษ์วิจารณ์จากผู้อื่นได้

⁶ วันเพ็ญ บุญอิน. วัฒนธรรมทางการเมืองของนักศึกษาสถาบันอุดมศึกษา : การศึกษาวิจัยเฉพาะนักศึกษาสถาบันอุดมศึกษาในจังหวัดเชียงใหม่. รัฐศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2539. หน้า 9.

5. ผลที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้ทราบถึงแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงทัศนคติในทางการเมืองของชนชั้นกลางในอำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย
- 2) ทำให้ทราบถึงระดับความเข้าใจทางการเมืองของชนชั้นกลางในอำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย
- 3) ทำให้ทราบถึงปัจจัยต่างๆ ที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมทางการเมืองของชนชั้นกลางในอำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย